

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

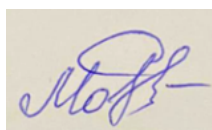
МОРОЗ МАЙЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 378.094.015.31:7 – 047.22(043.3)

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ У ПЕДАГОГІЧНОМУ
КОЛЕДЖІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук**

Житомир – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Житомирському державному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор
Дубасенюк Олександра Антонівна,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри педагогіки, професійної освіти
та управління освітніми закладами.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Брилін Борис Андрійович,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
професор кафедри музикознавства,
інструментальної підготовки та хореографії;

доктор педагогічних наук, професор
Васянович Григорій Петрович,
Львівський державний університет безпеки
життєдіяльності,
професор кафедри гуманітарних дисциплін і
соціальної роботи;

доктор педагогічних наук, професор
Козир Алла Володимирівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
завідувач кафедри теорії та методики музичної
освіти, хорового співу і диригування, м. Київ.

Захист відбудеться 28 січня 2021 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.053.01 у Житомирському державному університеті імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. В. Бердичівська, 40, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті http://zu.edu.ua/avto_ped.html та в бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. В. Бердичівська, 40.

Автореферат розіслано 28 грудня 2020 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. Л. Яценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Нова парадигма освіти, що формується у сучасній педагогічній науці та практиці, передбачає створення сприятливих умов для самореалізації людини у сфері її професійної діяльності. Це вимагає пошуку таких педагогічних технологій, які максимально сприяли б формуванню соціально активної, творчої особистості, здатної до самостійної регуляції власної педагогічної діяльності.

У низці державних нормативних документів, зокрема, таких, як Національна доктрина реформування системи освіти України у XXI столітті (2002), Концепція художньо-естетичного виховання учнів (2004), Комплексна програма художньо-естетичного виховання у закладах загальної середньої освіти та позашкільних навчальних закладах (2004), Концепція «Нова українська школа» (2016), Концепція художньо-естетичних дисциплін у «Новій українській школі» (2017), закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014, редакція 2020), «Про фахову передвищу освіту» (редакція 2020), Державні стандарти початкової, загальної середньої та вищої освіти (2018) йдеться про основну мету державної політики щодо забезпечення розвитку та творчої самореалізації кожного громадянина, а також модернізацію освіти на всіх її рівнях на засадах компетентнісного підходу, сутність якого визначається необхідністю формування у майбутнього фахівця компетентностей, що забезпечують ефективність упровадження інновацій у подальшій професійній діяльності.

У сучасній теорії та методиці професійної освіти особлива увага надається пошукам відповідей на сучасні суспільні виклики щодо становлення моральності, духовності, внутрішньої культури і гармонії зростаючого покоління та визначення ролі мистецтва у цих складних процесах. У зазначеному контексті саме зміст предметів художньо-естетичного циклу характеризується значним дидактичним та виховним потенціалом, що забезпечує не тільки засвоєння учнями закладів загальної середньої освіти певних знань, умінь і навичок, а й, передусім, викликає у них позитивні емоції від спілкування із світом прекрасного, зокрема і народного мистецтва, збагачує внутрішній світ дітей, закладаючи тим самим підвалини людяності й духовності.

Великого значення при цьому набуває вміла й цілеспрямована музично-освітня робота вчителя музики, який має розвинути чутливість і потяг дітей до мистецтва загалом, відкрити в музиці та засобах народного мистецтва животворне джерело людських почуттів і переживань, навчити захоплюватися неповторною красою мистецьких творів. За таких умов реалізувати себе спроможний лише професійно компетентний учитель музики, який актуалізує завдання щодо формування у студентів – майбутніх учителів музики

професійної компетентності як необхідної умови подальшої життєвої та фахової самореалізації.

Зазначене висуває вимоги до професійної компетентності таких майбутніх фахівців, зокрема до системи психолого-педагогічних та музично-історичних знань, виконавських умінь і навичок інтерпретації музичних творів, музичної імпровізації, знання програми, нових методик викладання, застосування сучасних методів і технологій мистецької освіти.

Протягом останніх десятиліть поняття «компетентність», «компетенція» з ділової, професійної сфери поширилися і на педагогічну. Учені активно досліджують проблеми розвитку освіти та професійно компетентнісної підготовки вчителів, зокрема в таких аспектах: *філософія освіти* (В. Андрущенко, В. Васянович, І. Зязюн, В. Кремень, В. Огнев'юк та ін.); *методологія та теорія психології особистості* (Л. Анциферова, Г. Балл, І. Бех та ін.); *теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів у вищій школі* (А. Алексюк, О. Антонова, В. Бондар, С. Вітвицька, Р. Гуревич, О. Дубасенюк, М. Євтух, Т. Кочубей, Н. Ничкало, О. Савченко, Н. Сидорчук та ін.); *методологія компетентнісно орієнтованого підходу до навчання в Україні та в зарубіжних країнах* (Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, В. Ягупов та ін.); *сутність та структура професійної компетентності, формування у студентів окремих її видів* (В. Беспалько, В. Гузєєв, О. Дахін, В. Кальней, Н. Кузьміна, О. Ломакіна, В. Луговий, А. Макарова, А. Маркова, А. Пискунов, О. Пометун, Дж. Равен, І. Родигіна, В. Сластьонін, Г. Скоробогатова, А. Тряпцін, М. Холодна, А. Хуторський та ін.).

Проблему компетентнісної підготовки майбутніх фахівців до діяльності у сфері *музичного мистецтва* досліджували Б. Брилін, Л. Коваль, А. Козир, Л. Масол, О. Олексюк, В. Орлов, Г. Падалка, Г. Побережна, Є. Проворова, О. Ростовський, О. Рудницька, Г. Сухобська В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.

Ураховуючи перехід базової загальної освіти на інтегративний рівень викладання навчальних дисциплін художньо-естетичного циклу та на основі аналізу сучасного стану професійної підготовки майбутніх учителів музики, було виявлено *низку суперечностей* між:

- сучасними вимогами до теоретичної підготовки майбутніх фахівців визначеного профілю та реальним станом сформованості фахових знань, що недостатньою мірою забезпечує можливість їх використання у практичній діяльності;

- специфікою викладання навчальних предметів мистецького циклу в закладах загальної середньої освіти та неспроможністю студентів трансформувати педагогічно-мистецькі знання і вміння в цілісну систему професійних навичок;

- наявним рівнем фахової підготовки студентів, зокрема її музично-теоретичної складової, та нездатністю майбутніх фахівців художньо інтерпретувати твори музичного мистецтва, застосовуючи набуті знання, уміння та професійні якості;

- необхідністю реформування освітнього простору у закладах вищої освіти та недостатньою розробленістю методики формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі;

- потребою підвищення ролі педагогічних коледжів у вдосконаленні професійної підготовки майбутніх учителів музики та відсутністю обґрунтованої моделі формування відповідної професійної компетентності.

Необхідність подолання окреслених суперечностей, соціальна значущість професійної діяльності вчителів музики у педагогічному коледжі, вимоги до підвищення рівня їхньої фахової підготовки в умовах реформування сучасної системи освіти зумовили вибір теми дослідження: **«Теоретичні та методичні основи формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах комплексної наукової теми кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Житомирського державного університету імені Івана Франка «Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах європейської інтеграції» (Державний реєстраційний номер 0110U002110). Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 11 від 24.06.2016 р.) та узгоджена у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в Україні (протокол № 7 від 29.11.2016 р.).

Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні теоретико-методичних основ та експериментальній перевірці ефективності концептуальної моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі здійснення фахової підготовки студентів у педагогічному коледжі.

Відповідно до поставленої мети визначено основні **завдання** дослідження:

1. Обґрунтувати теоретичні засади і провідні наукові підходи до проблеми формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі.

2. З'ясувати сутність базових понять «професійна компетентність», «професійна компетентність учителя музики», «фахова підготовка», «педагогічний коледж» у контексті досліджуваної проблеми.

3. Здійснити порівняльний аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду фахової підготовки майбутніх учителів музики у педагогічному коледжі.

4. Спроекувати систему критеріїв і показників оцінювання рівня досліджуваної компетентності майбутніх учителів музики.

5. Обґрунтувати авторську концептуальну модель та педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі.

6. Розробити навчально-методичне забезпечення процесу формування професійної компетентності студентів педагогічного коледжу, що навчаються за спеціальністю «Середня освіта. Музичне мистецтво».

7. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність реалізації концептуальної моделі шляхом упровадження методики формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі.

Об'єкт дослідження: професійна підготовка майбутніх учителів музики.

Предмет дослідження: концептуальна модель формування професійної компетентності майбутніх учителів музики у педагогічному коледжі.

Концепція дослідження ґрунтується на основних наукових інноваційних положеннях, закономірностях і принципах освітніх процесів, які на методологічному, теоретичному та практичному рівнях визначають концептуальні засади моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки.

Концептуальні засади дослідження ґрунтуються на трьох взаємопов'язаних концептах наукової методології.

Методологічний концепт передбачає взаємодію та взаємозв'язок низки підходів загальнонаукової й конкретно-наукової методології до розуміння проблеми формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в умовах фахової підготовки у педагогічному коледжі. Зокрема, реалізація *системного підходу* дозволяє розглядати професійну компетентність учителя музики як цілісну систему, що складається із кількох взаємопов'язаних і взаємообумовлених компонентів (цілемотиваційний, особистісний, когнітивний, діяльнісний, оціночно-узагальнюючий). У межах *компетентнісного підходу* передбачено розгляд досліджуваної проблеми з позиції спрямованості сучасного освітнього процесу на формування професійної компетентності майбутніх фахівців. *Особистісно орієнтований підхід* слугує для визнання унікальності особистісно значущих характеристик, властивостей, якостей учителя музики в його фаховій діяльності. Упровадження *діяльнісного підходу* забезпечує врахування особливостей творчої педагогічної діяльності майбутнього вчителя музики. *Полісуб'єктний підхід* передбачає комплексне інтегрування індивідуальних якостей,

професійних можливостей та здібностей майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки та майбутньої професійної діяльності. Реалізація *аксіологічного підходу* дозволяє виокремити систему цінностей, насамперед, загальнолюдських, загальнокультурних, які сприяють формуванню світоглядної культури, життєвого самовизначення і творчої індивідуальності майбутнього вчителя музики. У межах *акмеологічного підходу* розглядається самоактуалізація творчого потенціалу, самовдосконалення, самостійної професійної діяльності, системи підвищення кваліфікації вчителя музики. *Антропоцентричний підхід* пов'язаний з урахуванням особливостей діяльності вчителя музики, що стосується вокального та інструментального виконавства, яке вимагає досконалого знання фізіології, анатомії, психології, менталітету, національно-етнічних особливостей та закономірностей розвитку людини. Метою *культурологічного підходу* є дослідження культурологічної підготовки як важливої складової формування професійної моделі поведінки вчителя музики, оволодіння теоретичними знаннями та практичними мистецькими вміннями. *Етнопедагогічний підхід* дозволяє висвітлити проблему фахової підготовки майбутніх учителів музики з позиції формування професійної компетентності засобами мистецтва (зокрема, народного) через усвідомлення приналежності до української етнічної спільноти, важливості національних цінностей, історичної пам'яті, патріотизму, емоціональних зв'язків з батьківщиною.

У сукупності зазначене вказує на необхідність використання *інтегративного підходу* в процесі фахової підготовки майбутніх учителів музики, що створює передумови для перебудови навчальних планів і програм шляхом дидактичного обґрунтування та перетворення наявних зв'язків між поняттями та явищами в якісно нову цілісність з метою формування у студентів мотиваційно-ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності з урахуванням кар'єрних планів та домагань, забезпечення діагностичної спрямованості, свободи вибору форм, методів та засобів навчання, включення неформального освітнього компоненту в процес фахової підготовки здобувачів освіти.

Теоретичний концепт визначає змістову основу стратегії розвитку та функціонування вітчизняних і зарубіжних освітніх систем на засадах компетентнісного підходу та діяльності вчителя музики в умовах їх інноваційності і містить такі основні складники:

- систему вихідних підходів та принципів, покладених в основу концепції дослідження;
- базові категорії, поняття і дефініції, характеристика яких сприяє розумінню сутності фахової підготовки майбутніх учителів музики та відповідної музично-педагогічної діяльності;

- результати порівняльно-педагогічного аналізу зарубіжного і вітчизняного досвіду у визначеному напрямі, аналіз тенденцій загального та регіонального характеру;
- педагогічне проектування структурних компонентів, критеріїв та показників оцінювання рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх учителів музики;
- концептуальну модель формування професійної компетентності майбутніх учителів музики, результатом реалізації якої визначається здатність випускника педагогічного коледжу застосовувати в житті та професійній діяльності систему власних поглядів, переконань та цінностей, що ґрунтуються на знаннях і вміннях у психолого-педагогічній та мистецькій сферах.

Методичний концепт передбачає розроблення комплексу завдань, педагогічних умов (інтеграція та оновлення змісту фахової підготовки майбутніх учителів музики; використання інтерактивних форм та методів навчання, спрямованих на формування професійної компетентності майбутніх учителів музики; створення компетентісно зорієнтованого інформаційно-освітнього середовища, яке забезпечує формування фахових компетентностей майбутніх учителів музики) і *методики формування* професійної компетентності студентів, упровадження якої передбачало три послідовних етапи: 1) інформаційно-теоретичного (збагачено зміст фахової підготовки майбутніх фахівців з урахуванням інтегративного та етнопедагогічного підходів); 2) науково-методичного (вдосконалено інформаційне забезпечення процесу фахової підготовки майбутніх учителів музики до професійної діяльності через створення хмароорієнтованого навчального середовища, організацію контролю якості знань (тематичний, модульний, підсумковий тестовий контроль) та впровадження авторського міждисциплінарного спецкурсу «Методичні основи компетентісної музично-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики»); 3) процесуально-діяльнісного (цілеспрямоване формування професійної компетентності майбутніх учителів музики у ході педагогічної шкільної практики засобами сучасних технологій музичної освіти учнів); розроблено систему навчально-методичного забезпечення для здійснення фахової підготовки майбутніх учителів музики та формування їхньої професійної компетентності в умовах освітнього процесу педагогічного коледжу.

Обґрунтування окреслених концептів дозволило визначити **провідну ідею дослідження**, згідно з якою професійна компетентність майбутніх учителів музики є системою професійних, особистісних характеристик і якостей, що ґрунтується на комплексі теоретичних знань, практичних умінь, навичок, досвіді в мистецтві (а також психолого-педагогічній сфері),

ціннісних орієнтирів особистості, та є показником здатності до творчої інноваційно-педагогічної діяльності на інтегративних, культурологічних та етнопедагогічних засадах. Формування професійної компетентності майбутніх учителів музики здійснюється в процесі фахової підготовки студентів, яка є цілісною освітньою системою, що передбачає комплексне поєднання загальної психолого-педагогічної та спеціальної (мистецької) діяльності на навчальних заняттях, у ході педагогічної практики та в процесі активної позанавчальної участі студентів у різноманітних мистецьких заходах, зокрема конкурсах, фестивалях, концертах тощо.

Ефективність формування професійної компетентності майбутніх учителів музики забезпечується теоретичним обґрунтуванням та розробленням відповідної концептуальної моделі, що слугує підґрунтям для визначення компонентів, критеріїв та рівнів її сформованості, а також впровадженням методики формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в освітній процес педагогічного коледжу.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що розробка та впровадження авторської концептуальної моделі за допомогою спеціально розробленої методики сприятиме формуванню професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі.

Загальна гіпотеза конкретизована в *часткових припущеннях*. Формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі ефективно здійснюватиметься за умов:

- цілеспрямованого виявлення та врахування особливостей фахової підготовки в педагогічному коледжі, зумовлених специфікою професійної діяльності;
- орієнтованості на індивідуальну мотивацію професійної підготовки майбутніх учителів музики, її узгодженості із соціальними запитами та актуальними тенденціями розвитку мистецької освіти;
- розробки відповідних педагогічних умов та методики формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки;
- створення належного навчально-методичного забезпечення процесу фахової підготовки з використанням інтерактивних форм та методів навчання, що забезпечує її ефективність.

Із метою реалізації завдань дослідження і перевірки гіпотези використано такі **методи**: *теоретичні* (аналіз філософської, психологічної, педагогічної, культурологічної літератури, основних державних документів про освіту, синтез, порівняння, моделювання) – з метою виявлення сучасного стану професійної підготовки майбутніх учителів музики, розробки методики та

структурування концептуальної моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі; *емпіричні* (спостереження, бесіда, узагальнення педагогічного досвіду закладів освіти; анкетування, тестування – для визначення рівня сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців; педагогічний експеримент – для перевірки ефективності концептуальної моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі; *статистичні* – якісне та кількісне опрацювання результатів дослідження; графічне відображення даних, методи математичної статистики (t-критерій Стюдента та ф-критерій кутового перетворення Фішера).

Організація та основні етапи дослідження. Науково-педагогічне дослідження здійснювалося впродовж 2014 – 2020 років і передбачало чотири етапи наукового пошуку.

На першому етапі (2014 – 2015 рр.) – виявлено ступінь розробленості проблеми дослідження в науковій літературі та освітній практиці; уточнено ключові поняття; розкрито методологічні основи наукового пошуку; обґрунтовано сутність базових понять «професійна компетентність», «фахова підготовка», «педагогічний коледж»; представлено теоретичні основи проблеми фахової підготовки майбутніх учителів музики у педагогічному коледжі.

На другому (2016 – 2017 рр.) – розроблено програму дослідно-експериментальної роботи; визначено інструментарій експериментального дослідження; здійснено розробку діагностичної методики; обґрунтовано критерії та показники професійної компетентності майбутніх учителів музики; проведено констатувальний етап експерименту з метою виявлення наявного рівня сформованості професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі.

На третьому етапі (2018 – 2019 рр.) – впроваджено методику формування професійної компетентності майбутніх учителів музики та проведено експериментальну перевірку ефективності концептуальної моделі формування досліджуваної компетентності в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі.

На четвертому етапі (2019 – 2020 рр.) – здійснено обробку й систематизацію результатів формувального етапу експерименту, а також якісний та кількісний аналіз його результатів; опубліковано навчально-методичні посібники та методичні рекомендації як ресурсне забезпечення системи фахової підготовки майбутніх учителів музики; оформлено матеріали науково-дослідної роботи.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі комунального закладу вищої освіти «Барський

гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського», комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», Відокремленого структурного підрозділу «Педагогічний фаховий коледж Львівського національного університету імені І. Франка», Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу ім. Т. Г. Шевченка, Чортківського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Олександра Барвінського, Луцького педагогічного коледжу. На різних етапах дослідження в експерименті брали участь 493 здобувачів освітньо-кваліфікаційного рівня «Молодший спеціаліст» та 80 викладачів психолого-педагогічних та фахових навчальних дисциплін педагогічних коледжів, які виступили у ролі експертів з оцінки ефективності педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх учителів музики та визначення кола проблем фахової підготовки у педагогічному коледжі.

Наукова новизна та теоретичне значення полягає в тому, що *вперше*: у вітчизняній педагогічній науці на основі системного, компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, полісуб'єктного, аксіологічного, акмеологічного, антропоцентричного, культурологічного, етнопедагогічного, інтегративного підходів здійснено цілісне дослідження теоретичних та методичних основ формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі; представлено результати порівняльно-педагогічного аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду у визначеному напрямі та виявлено тенденції загального (глобалізація та інтеграція: формування нового синтезу цінностей, моральних ідеалів; поглиблення співробітництва у сфері освіти з метою сприяння соціально-економічному прогресу, об'єднанню потенціалів національних освітніх систем задля вирішення завдань поліпшення якості їх функціонування) та регіонального (усвідомлення потреби у реалізації нової гуманістичної парадигми освіти, мета якої – формування особистості фахівця з високим рівнем професіоналізму, духовності, моральної вихованості (Польща, Великобританія); мультикультурність музичної освіти, що забезпечує особистісне досягнення цінностей культури, відчуття неповторної можливості більш глибокого самопізнання через розуміння інших культур (Італія, Франція, Німеччина); неперервність освіти, що визначається рушійною силою освітніх змін (Норвегія, Швеція, Фінляндія) характеру; розроблено авторську концептуальну модель, яка охоплює єдність концептуально-цільового, змістово-організаційного, методичного, результативно-прогностичного блоків; обґрунтовано педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі (інтеграція та оновлення змісту фахової підготовки майбутніх учителів музики; використання інтерактивних

форм і методів навчання, спрямованих на формування професійної компетентності майбутніх учителів музики; створення компетентнісно орієнтованого інформаційно-освітнього середовища, яке забезпечує формування фахових компетентностей майбутніх учителів музики); спроектовано систему критеріїв і показників (ціннісно-мотиваційний, пізнавальний, процесуальний) оцінювання рівня досліджуваної компетентності майбутніх педагогів та рівні (адаптивний, репродуктивний, конструктивний, креативний) формування досліджуваного феномену.

Удосконалено форми та методи формування професійної компетентності майбутніх учителів музики; зміст навчально-методичного забезпечення процесу фахової підготовки у педагогічному коледжі; уточнено сутність понять «професійна компетентність», «професійна компетентність учителя музики», «фахова підготовка», «педагогічний коледж»; а також визначено особливості професійної діяльності учителя музики в контексті гуманістично-просвітницької спрямованості системи освіти.

Подальшого розвитку набули науково-теоретичні положення щодо вдосконалення та збагачення змісту фахової підготовки майбутніх учителів музики, добору відповідних форм, методів і ресурсів навчання з метою формування відповідних професійних умінь і навичок, розвитку творчої індивідуальності особистості.

Практичне значення дисертації визначається: упровадженням педагогічних умов та методики формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки; систематизацією досвіду педагогічних коледжів європейських країн з визначенням перспектив його використання у вітчизняній системі освіти; створенням навчально-методичного комплексу, що сприяє ефективному формуванню професійної компетентності студентів спеціальності «Середня освіта. Музичне мистецтво»; розробкою навчального курсу «Методичні основи компетентнісної музично-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики», навчальних планів, програм, методичних рекомендацій, навчальних та навчально-методичних посібників фахових дисциплін для викладачів та студентів спеціальності «Середня освіта. Музичне мистецтво» педагогічних коледжів.

Упровадження результатів дослідження здійснено в освітній процес: комунального закладу вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського» (довідка про впровадження № 01-09/178 від 01.10.2019 р.), комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж» (довідка про впровадження № 8 від 06.05.2020 р.), Відокремленого структурного підрозділу «Педагогічний фаховий коледж Львівського національного університету імені І. Франка»

(довідка про впровадження № 9 від 06.05.2020 р.), Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу ім. Т. Г. Шевченка (довідка про впровадження № 182 від 21.05.2020 р.), Чортківського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Олександра Барвінського (довідка про впровадження № 99 від 01.04.2020 р.), Луцького педагогічного коледжу, (довідка про впровадження № 148/1 від 17.03.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. У колективній монографії «Інклюзивне навчання осіб з інвалідністю у системі вищої освіти України» (2015 р.), написаній у співавторстві з В. Давиденко, Г. Давиденко, О. Дмитрієвою, С. Ілініч та ін., здобувачеві належить параграф «Використання комплексу фізичних вправ у практичній роботі з молоддю з обмеженими фізичними можливостями»; у колективній монографії «Иновационная наука, образование, производство и транспорт: Юриспруденция, образование и воспитание, физическое воспитание и спорт, философия, литература и лингвистика» (2018 р.), написаній у співавторстві з С. Зайцевою, Ю. Доценко, Т. Воропаєвою та ін., здобувачеві належить розділ «Методологические подходы формирования профессиональной компетентности будущих учителей музыки в педагогическом колледже»; у колективній монографії «Професіографічний підхід у системі вищої освіти» (2019 р.), написаній у співавторстві з О. Антоною, О. Вознюком, О. Дубасенюк, Н. Сидорчук, С. Яценко та ін., здобувачеві належить параграф «Професіограма вчителя музики: науково-теоретичний підхід», в якому автор аналізує та обґрунтовує вимоги до професійних якостей учителя музики.

Апробація результатів дисертаційної роботи здійснювалася на науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема, *міжнародних*: VI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми вищої професійної освіти України» (Київ, 2018, очна), The Second International scientific congress of scientists of Europe. Proceedings of the II International Scientific Forum of Scientists "East–West" (Відень, 2018, заочна), Science and society. Proceedings of the 8th International conference. Accent Graphics Communications & Publishing (Гамільтон, 2018, заочна), Modern educational space: the transformation of national models in terms of integration: Conference Proceedings (Лейпціг, 2019, заочна), Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 90-річчю Криворізького державного педагогічного університету та 60-річчю психолого-педагогічного факультету (спеціальності Початкова освіта) «Формування ключових і предметних компетентностей засобами сучасних освітніх технологій» (Кривий Ріг, 2019, заочна);

всеукраїнських: «Формування професійно-ціннісних орієнтацій студентів у процесі освітньої діяльності коледжу» (Київ, 2020, заочна); «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи» (Умань,

2016, очна), «Академічна культура дослідника в освітньому просторі» (Суми, 2017, очна), «Культуромовна особистість фахівця у XXI столітті» (Суми, 2016, очна);

науково-методологічних семінарах кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Житомирського державного університету ім. Івана Франка (2018 – 2020 рр.).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дисертації опубліковано у 32 наукових працях, із них – 20 статей у провідних фахових виданнях (у тому числі 7 – в іноземних наукових періодичних виданнях), 8 статей апробаційного характеру, два авторських навчально-методичних посібники, авторська монографія та розділи до трьох колективних монографій.

Кандидатську дисертацію на тему «Формування мистецької компетентності майбутніх учителів музики в процесі поліхудожньої освіти» за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти захищено у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського у 2014 році, її матеріали в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, п'яти розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (599 позицій, із них 22 іноземними мовами).

Загальний обсяг дисертації – 630 сторінок, з яких 410 – основного тексту. Робота містить 42 таблиці, 11 рисунків та 16 додатків на 160 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, його актуальність, доцільність і ступінь розробленості проблеми; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, аргументовано концепцію, методологічні засади; розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів; подано відомості про апробацію та впровадження результатів наукового пошуку; окреслено структуру роботи.

У **першому розділі** – «Методологічні засади формування професійної компетентності майбутніх учителів музики» – представлено результати аналізу феномену компетентності в контексті сучасної освітньої парадигми; проаналізовано методологічні підходи та принципи формування професійної компетентності майбутніх учителів музики у педагогічному коледжі; обґрунтована логіка формування досліджуваного феномену з позицій культурологічного, етнопедагогічного та інтегративного підходів.

У результаті теоретичного аналізу проблеми формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі обґрунтовано методологію науково-педагогічного

пошуку з точки зору філософії освіти та власне педагогічної науки. З'ясовано, що в умовах модернізації професійної освіти реалізація компетентнісного підходу до підготовки майбутніх учителів музики дозволяє: *трансформувати* знаннєву концепцію в освіті в інноваційну, професійно зорієнтовану; *забезпечити* інтелектуальний та культурний розвиток особистості, формування базових і предметних знань, умінь, навичок, ставлень, якими мають володіти майбутні фахівці після закінчення педагогічного коледжу; *мотивувати* бажання організувати свою працю для досягнення успішного результату; *досягти* готовності оцінювати власні професійні можливості, здатності співвідносити їх з потребами ринку праці, цінувати досягнення національної, європейської та світової культур.

Аналіз зарубіжної та вітчизняної наукової літератури з проблеми формування професійної компетентності майбутніх учителів музики засвідчив, що дослідники визначають професійну компетентність: як умову ефективної педагогічної діяльності (О. Дубасенюк, В. Кричевський, Н. Лісова, Є. Павлютенков та ін.); як інтегральне утворення особистості, необхідне для успішного здійснення педагогічної діяльності (В. Баркасі, В. Калінін, Л. Карпова, І. Міщенко та ін.); як володіння людиною відповідними компетенціями, що включає її особистісне ставлення до обраної діяльності та є результатом навчання (А. Хуторський).

На підставі вивчення психолого-педагогічних наукових праць із проблеми дослідження встановлено, що професійна компетентність учителя тлумачиться як особистісна властивість педагога, що дозволяє йому продуктивно розв'язувати навчально-виховні завдання, а також визначається єдністю його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності (Р. Бояцис, Л. та С. Спенсери, Ю. Фролов та ін.). Вона виражає особисті можливості вчителя, що дозволяють йому самостійно й досить ефективно вирішувати педагогічні завдання, вибудовувати ефективну взаємодію з учнями в процесі педагогічної співпраці на основі впровадження сучасних освітніх технологій.

Доведено, що визначення методологічних засад формування професійної компетентності майбутніх учителів музики базується на фундаментальних і прикладних знаннях педагогіки, на розумінні сутності означеного феномена та осмисленні закономірностей його розвитку. Інструментальним вираженням концепції дослідження окреслено сукупність загальнонаукових провідних положень, до яких віднесено принципи об'єктивності, конкретності, історизму, науковості, діалектичності, сутнісного аналізу, концептуальної єдності дослідження, неперервної зміни, розвитку досліджуваних явищ, взаємозв'язку і взаємозалежності педагогічних явищ і процесів, генетичний принцип та ін.

Розглянуто сукупність базових наукових підходів до формування професійної компетентності майбутніх учителів музики, які є взаємопов'язаними та основоположними для представленого дослідження, а саме: системний, компетентнісний, особистісно орієнтований, діяльнісний, полісуб'єктний, аксіологічний, акмеологічний, антропоцентричний, культурологічний, етнопедагогічний та інтегративний. Урахування запропонованих підходів до формування професійної компетентності майбутніх учителів музики дозволить досягнути очікуваного результату, а саме: сформовану професійну компетентність майбутніх фахівців, яка сприятиме творчій реалізації особистісного потенціалу, креативному впровадженню та реалізації інноваційних освітніх технологій у майбутньому та в процесі власної педагогічної діяльності.

Окреслено значущість етнопедагогічного та інтегративного підходів до формування професійної компетентності майбутніх учителів музики. Зазначено, що етнопедагогічний підхід ґрунтується на використанні знань про образи національної культури та етнокультурної вимірності довкілля, етнічних символів українського народу. Екстраполяція змісту визначеного підходу на конкретне навчальне середовище педагогічного коледжу передбачає: залучення традиційного й інноваційного методичного інструментарію з вокально-хорового навчання; застосування методів, прийомів і засобів української народної педагогіки, передусім, український музичний фольклор і національне музичне мистецтво. Міжпредметні зв'язки музично-теоретичних дисциплін та дисциплін виконавського циклу забезпечують культурологічну та естетичну спрямованість фахової підготовки майбутніх учителів музики, взаємозв'язок з практикою роботи в закладах загальної середньої освіти.

На основі інтегрування характерних ознак музично-педагогічної та етнокультурної навчальної діяльності майбутніх учителів музики визначено провідні орієнтири для виявлення та обґрунтування педагогічних умов ефективного формування досліджуваної професійної компетентності.

Зазначено, що практична діяльність майбутнього вчителя музики сприяє використанню досягнень психолого-педагогічної науки та педагогічного досвіду; студент є суб'єктом пізнання й діяльності, що передбачає формування професійної компетентності майбутніх фахівців, спрямовану на підготовку конкурентоспроможних на ринку праці випускників, здатних до успішної професійної діяльності на рівні національних та світових стандартів, вирішення пізнавальних, комунікативних, організаційних, моральних та інших завдань, постійного професійного зростання, професійної мобільності.

У другому розділі – «Теоретичні основи фахової підготовки майбутніх учителів музики у педагогічному коледжі» – розкрито науковий

тезаурус дослідження; розглянуто фахову підготовку майбутніх учителів музики у педагогічному коледжі як педагогічну проблему; проаналізовано зарубіжний та вітчизняний досвід у визначеному напрямі.

У результаті розгляду музично-педагогічної освіти як середовища фахової підготовки майбутніх учителів музики та системного аналізу понять «професійна компетентність», «професійна компетентність учителя музики», «фахова підготовка», «педагогічний коледж» представлено тлумачення професійної компетентності вчителя музики як системи професійних та особистісних характеристик і якостей, що ґрунтуються на комплексі теоретичних знань, практичних навичок, досвіді в мистецтві (а також психолого-педагогічній сфері), ціннісних орієнтирів особистості, що є показником здатності до творчої інноваційно-педагогічної діяльності на інтегративних та етнокультурологічних засадах.

З'ясовано, що формування професійної компетентності майбутніх учителів музики, їхньої готовності до музично-педагогічної діяльності, соціальної активності є складовою загальної проблеми розвитку духовності не лише особистості, але й суспільства загалом. Відповідно професійна компетентність учителя музики визначається як специфічний педагогічний феномен, який складається з інтегрованих і спеціальних фахових компетенцій; вирізняється особливостями музично-педагогічної діяльності, своєрідністю її завдань, перевагою художньо-творчих форм практичної роботи та специфічними методами мистецького навчання; репрезентує готовність до музично-педагогічної діяльності на основі комплексу музично-педагогічних знань, умінь, навичок і якостей особистості.

Обґрунтовано думку про визначальну роль учителя музики в школі як провідника музичної культури, метою музично-педагогічної діяльності якого є реалізація фасилітативної функції щодо розкриття вроджених здібностей та творчого потенціалу учня, залучення його до ефективної музичної діяльності з перспективою збереження та збагачення світової музичної культури. Проаналізовано специфіку музично-педагогічної діяльності, що визначається вирішенням педагогічних завдань засобами музичного мистецтва.

Фахова підготовка майбутніх учителів музики тлумачиться в межах дослідження як цілісна освітня система, що характеризується комплексним поєднанням загальної психолого-педагогічної та спеціальної (мистецької) діяльності на навчальних заняттях, педагогічній практиці та активної позанавчальної участі студентів у різноманітних мистецьких заходах (конкурсах, фестивалях, концертах тощо), у результаті чого формується професійна компетентність майбутнього вчителя музики.

У ході дослідження звертається увага на ґрунтовне, цілеспрямоване формування професійної компетентності майбутніх учителів музики у

педагогічному коледжі – галузевому закладі вищої освіти, що здійснює освітню діяльність, пов'язану із здобуттям освітньо-кваліфікаційних ступенів молодшого бакалавра (молодшого спеціаліста) та бакалавра.

Доведено, що якісно новий результат фахової підготовки майбутніх учителів музики може бути досягнутий на основі міжпредметної інтеграції психолого-педагогічних навчальних дисциплін («Педагогіка», «Психологія» (з розділами вікової та педагогічної психології), «Основи педагогічної майстерності») та дисциплін фахової підготовки («Елементарна теорія музики», «Сольфеджіо», «Гармонія», «Поліфонія», «Хоровий клас та практична робота з хором», «Аналіз музичних творів», «Світова музична література», «Українська музична література», «Методика музичного виховання в закладах дошкільної освіти», «Методика музичного виховання в закладах загальної середньої освіти», «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво», «Хорове аранжування», «Українська народна музична творчість та обрядовий фольклор», «Історія української народної музики», «Основний музичний інструмент», «Додатковий музичний інструмент», «Акомпанемент», «Хорове диригування», «Постановка голосу» тощо).

У результаті наукового пошуку з'ясовано, що зарубіжний освітній досвід (Польща, Франція, Великобританія, Німеччина, Італія, Норвегія, Швеція, Фінляндія та ін.) свідчить про різноманітність підходів до фахової підготовки майбутніх учителів музики. Зокрема, одним із критеріїв формування професійної компетентності визначається рівень володіння майбутніми фахівцями спеціальними мистецькими знаннями, музично-виконавською майстерністю, уміннями сприймати, інтерпретувати, зберігати та використовувати художню інформацію, втілену в мистецьких творах з метою навчання та виховання особистості (Польща, Німеччина). Вагомим у фаховій підготовці вчителів музики у Франції є формування організаторських умінь щодо співпраці з культурними інституціями країни, створення мистецько-культурних платформ та майданчиків для здійснення практичної діяльності учнів у сфері мистецтва. Показовим є досвід Швеції та Італії, де важливою складовою фахової підготовки вчителя музики є вміння та навички реалізації позашкільних мистецько-культурних проєктів, які є інтегративним складником базової шкільної програми. Загалом, одним із пріоритетних завдань музично-педагогічної освіти досліджуваних країн визначено підготовку компетентних фахівців, які орієнтуються в суміжних галузях діяльності, здатні до постійного професійного зростання, самовдосконалення та самореалізації, ефективно застосовують інновації у професійній діяльності.

Для кращого розуміння шляху змін та реформування, на якому знаходиться сучасна освітня система України загалом та музично-педагогічна освіта зокрема, а також усвідомлення подальших дій для її вдосконалення,

проведено порівняльний аналіз досвіду побудови вітчизняного освітнього процесу та розвинених європейських країн. У його результаті виокремлено провідні *тенденції музичної освіти у зарубіжних країнах загального* (глобалізація та інтеграція: формування нового синтезу цінностей, моральних ідеалів; поглиблення співробітництва у сфері освіти з метою сприяння соціально-економічному прогресу, об'єднанню потенціалів національних освітніх систем задля вирішення завдань поліпшення якості їх функціонування) та *регіонального* (усвідомлення потреби у реалізації нової гуманістичної парадигми освіти, мета якої – формування особистості фахівця з високим рівнем професіоналізму, духовності, моральної вихованості (Польща, Великобританія); мультикультурність музичної освіти, що забезпечує особистісне досягнення цінностей культури, відчуття неповторної можливості більш глибокого самопізнання через розуміння інших культур (Італія, Франція, Німеччина); неперервність освіти, що визначається рушійною силою освітніх змін (Норвегія, Швеція, Фінляндія) *характеру*.

Розгляд вітчизняного досвіду модернізації освіти загалом та музично-педагогічної зокрема засвідчує, що зміст професійної підготовки майбутніх учителів музики в країні зумовлений необхідністю формування особистості фахівця, здатного, насамперед, вирішувати типові професійні завдання щодо організації та здійснення освітнього процесу в закладах дошкільної та загальної середньої освіти. У процесі музично-педагогічної підготовки здійснюється формування професійної компетентності майбутніх фахівців на основі набуття комплексу знань, умінь та навичок для розуміння сучасних проблем методології та методики викладання музичного мистецтва. Головним завданням учителя музики в Україні є формування всебічно розвиненої особистості школяра. Тому до педагога висуваються вимоги бути професійно компетентним, мати чітко сформовану життєву позицію, професійно-ціннісні орієнтації, бути відповідальним, соціально активним та цілеспрямованим, готовим до здійснення професійної діяльності, усвідомлювати власну відповідальність за навчання та виховання підростаючого покоління.

У третьому розділі – **«Концептуальні положення формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі»** – визначено сутність і змістову структуру професійної компетентності майбутніх учителів музики, з'ясовано стан й обґрунтовано критерії, показники та рівні її сформованості; представлено концептуальну модель формування професійної компетентності майбутніх учителів музики.

У результаті теоретичного аналізу проблеми фахової підготовки майбутніх учителів музики у структурі досліджуваної компетентності виокремлено чотири блоки. *Цілемотиваційний* – включає цілі, соціальні

установки, ціннісні орієнтації, інтереси, потреби, мотиви, що спонукають майбутнього фахівця до розвитку цілепокладання та позитивної мотивації, оптимальної самореалізації у майбутній професійній діяльності. *Особистісний* – містить якості, що забезпечують здатність адаптуватися до різних комунікативних ситуацій, організовувати особистісно-професійне спілкування, адекватно оцінювати власну діяльність (рефлексивність, вольовий контроль, стресостійкість, позитивне мислення). *Когнітивний* – передбачає: засвоєння етнопедагогічної інформації; пізнання у межах мистецької галузі знань та сфери діяльності через задіяння професійного мислення та професійної свідомості; віднаходження особистісного смислу в етнопедагогічній інформації; творче прийняття її ціннісної значущості. *Діяльнісний* – вміщує сукупність умінь, що забезпечують ефективну професійну взаємодію в аспектах: визначення виробничої проблеми і розробки програми її вирішення (мета, зміст, способи, результат); адекватного оцінювання власних можливостей і потенцій інших у професійній діяльності; об'єднання, координації спільних зусиль для організації діяльності і одночасного розподілення повноваження з метою підвищення її ефективності; врахування етнопсихологічних особливостей суб'єктів взаємодії та ін.). *Оцінно-узагальнюючий* – ґрунтується на врахуванні особливостей самоставлення студентів, їх самоінтересу, самоповаги, що забезпечує процес розвитку та саморозвитку, сприяє творчому підходу до професійної діяльності, досягненню її максимальної ефективності й результативності.

У результаті здійсненого теоретичного аналізу та власного досвіду професійної діяльності у педагогічному коледжі представлено концептуальну авторську модель, що відображає досліджуваний процес (рис. 1), яка є ідеальним образом єдиної системи, спрямованої на максимальну актуалізацію та реалізацію особистісних функцій майбутніх фахівців у педагогічному процесі формування професійної компетентності. Її структура вміщує чотири принципові блоки.

Концептуально-цільовий блок окреслює: соціальне замовлення та мету формування досліджуваної компетентності; методологічні підходи (системний, компетентнісний, особистісно орієнтований, діяльнісний, полісуб'єктний, аксіологічний, акмеологічний, антропоцентричний, культурологічний, етнопедагогічний, інтегративний) та організаційні принципи (загальнодидактичні, розвитку, цілісності, варіативності, культуровідповідності, гнучкості, урахування особистісного досвіду).

Змістово-організаційний блок включає: зміст фахової підготовки майбутніх учителів музики у педагогічному коледжі (психолого-педагогічні навчальні дисципліни; навчальні дисципліни фахової підготовки студентів, авторський міждисциплінарний спецкурс «Методичні основи компетентнісної

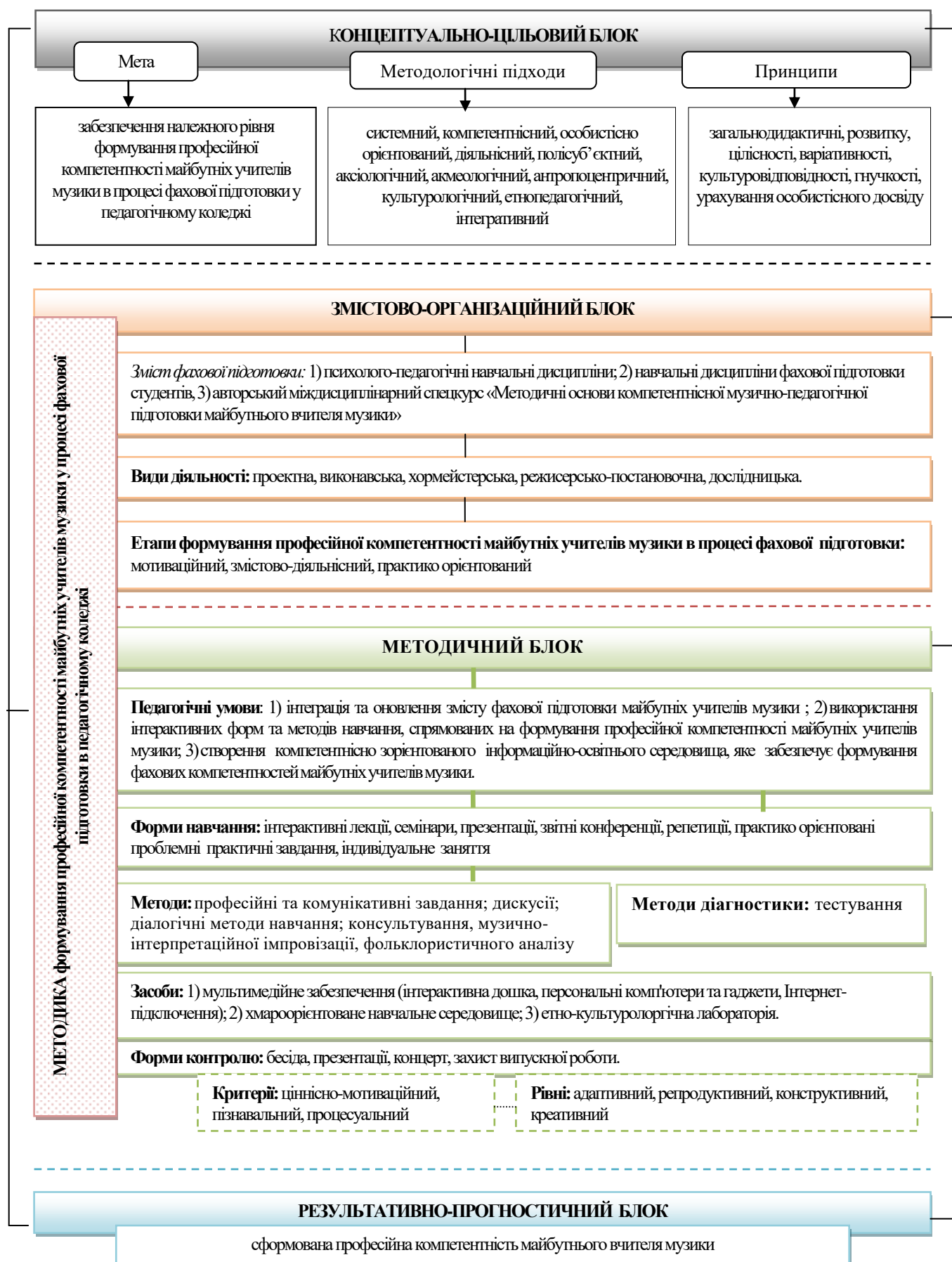

Рис. 1. Концептуальна модель формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі

музично-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики»); *види навчальної діяльності* (проектна, виконавська, хормейстерська, режисерсько-постановочна, дослідницька); *етапи формування професійної компетентності* майбутніх фахівців (мотиваційний, змістово-діяльнісний, практико орієнтований).

Методичний блок містить: *педагогічні умови* (інтеграція та оновлення змісту фахової підготовки майбутніх учителів музики; використання інтерактивних форм та методів навчання, спрямованих на формування професійної компетентності майбутніх учителів музики; створення компетентнісно зорієнтованого інформаційно-освітнього середовища, яке забезпечує формування фахових компетентностей майбутніх учителів музики); *форми навчання* (інтерактивні лекції, семінари, презентації, звітні конференції, репетиції та ін.); *методи навчання* (виконання професійних та комунікативних завдань; дискусії; діалогічні методи навчання; консультування, музично-інтерпретаційна імпровізація, фольклористичний аналіз твору, закрите оцінювання); *методи діагностики* (тестування); *засоби* (мультимедійне забезпечення (інтерактивна дошка, персональні комп'ютери та гаджети, Інтернет, хмароорієнтоване навчальне середовище, етнокультурологічна лабораторія); *форми контролю* (бесіда, презентації, концерт, захист випускної роботи). Наведено критерії (ціннісно-мотиваційний, пізнавальний, процесуальний) та рівні (адаптивний, репродуктивний, конструктивний, креативний) формування досліджуваного феномену.

Результативно-прогностичний блок репрезентує очікуваний результат фахової підготовки студентів у педагогічному коледжі – сформовану професійну компетентність майбутнього вчителя музики.

Структурування процесу формування професійної компетентності майбутніх учителів музики на блоки є досить умовним, оскільки складники системи взаємозумовлені, доповнюють одне одного й уособлюють цілісність досліджуваного процесу. Доведено, що його моделювання зумовлює необхідність розробки методики формування професійної компетентності майбутніх учителів музики та експериментальну перевірку ефективності концептуальної моделі.

У четвертому розділі – «Методичні основи процесу формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі» – обґрунтовано педагогічні умови формування досліджуваної компетентності; змодельовано навчально-методичне забезпечення процесу; представлено методику формування професійної компетентності майбутніх учителів музики у ході фахової підготовки в педагогічному коледжі.

Формування професійної компетентності майбутніх учителів музики розглянуто у межах дослідження як науково обґрунтовану систему організації і стимулювання пізнавальної діяльності студентів щодо якісних змін усіх її компонентів, а педагогічні умови – як обставини процесу навчання, які є результатом відбору, конструювання, застосування елементів змісту, форм, методів і засобів навчання та забезпечують ефективність професійної підготовки в умовах педагогічного коледжу.

На основі аналізу наукових досліджень виокремлено ряд педагогічних умов, реалізація яких забезпечує успішність формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки. Сформована множина актуальних та доцільних педагогічних умов потребувала визначення домінантних. Тому для забезпечення об'єктивності методом ранжування (експертного оцінювання) виявлені найбільш значущі. Ранжування здійснювалося експертною групою викладачів психолого-педагогічних та фахових навчальних дисциплін педагогічних коледжів, залучених до педагогічного експерименту. До дієвих педагогічних умов віднесено: *професійно-педагогічну скерованість процесу викладання* – спрямовує його на побудову ефективної продуктивно-педагогічної взаємодії між усіма суб'єктами освітнього процесу; *використання інтерактивних форм та методів навчання* (інтерактивні лекції, семінари, презентації, звітні конференції, репетиції, практична робота, індивідуальне заняття), які у своїй сукупності забезпечують моделювання процесу професійної підготовки майбутніх учителів на компетентнісній основі; *створення професійно-орієнтованого інформаційного освітнього середовища*, наближеного до реального освітнього процесу школи. Усі запропоновані педагогічні умови забезпечують комплексний підхід до підготовки майбутніх учителів, що відповідає суспільним вимогам до організації освітнього процесу в педагогічних коледжах.

З метою реалізації педагогічних умов та впровадження авторської концептуальної моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів музики укладено та апробовано компетентнісно орієнтований навчально-методичний комплекс фахових дисциплін, який охоплює: навчальні плани (перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ECTS, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю); робочі навчальні програми, навчально-методичні посібники, методичні рекомендації щодо вивчення фахових навчальних дисциплін, інструктивно-методичні матеріали тощо.

Упровадження методики формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному

коледжі передбачало створення професійно-орієнтованого інформаційного освітнього середовища та реалізацію ідей особистісно орієнтованого підходу. Спираючись на принцип наступності фаз професійної адаптації особистості, визначено основні етапи впровадження методики формування професійної компетентності майбутніх учителів музики у педагогічному коледжі.

Інформаційно-теоретичний етап (1-2 курс навчання) передбачає формування професійної орієнтації й мотивації, професійного образу фахівця, особистої готовності учителя музики як складової професійної компетентності. Відповідно кожне навчальне заняття має стати для студента творчою лабораторією, характеризуватися достатнім обсягом когнітивної інформації, сприяти зростанню його професійної компетентності.

На *науково-методичному етапі* (3 курс навчання) забезпечується: розвиток когнітивної сфери щодо опанування психолого-педагогічними знаннями і методологією наукової діяльності, а також методикою викладання музики й уміннями транслювати та інтерпретувати мистецькі знання; набуття базового рівня професійної компетентності. Зазначене реалізується шляхом формування професійної компетентності студентів (професійні знання, уміння, навички, способи самоосвіти в процесі вивчення як психолого-педагогічних, так і спеціальних дисциплін) на практичних заняттях, семінарах, конференціях і т.ін.

Процесуально-діяльнісний етап (4 курс навчання) передбачає: формування професійної компетентності студентів у процесі безпосередньої практичної діяльності; її вдосконалення; творче застосування різноманітних технологій навчання; нестандартне мислення у вирішенні навчально-виховних завдань; здійснення корекції індивідуального стилю фахової діяльності через співвідношення об'єктивних вимог до професійної діяльності вчителя музики та особливостей особистісного розвитку.

Доведено необхідність створення професійно орієнтованих ситуацій, шляхом застосування інтерактивної технології навчання та методів розвитку творчих здібностей майбутніх учителів музики, зокрема, *музично-інтерпретаційної імпровізації* (полягає в інструментальній імпровізації музичних творів, що супроводжується інтерпретацією в різноманітних музичних стилях та жанрах – полька, вальс, танго, мазурка, романс, сучасна пісня та ін.), та *етно-культурологічного дослідження* (створення хорової обробки автентичних народнопісенних зразків із подальшим ґрунтовним науково-фольклористичним аналізом твору).

Обґрунтовано висновок, що формування професійної компетентності майбутніх фахівців у педагогічному коледжі забезпечується також шляхом упровадження цільових розвивальних програм, які враховують специфіку умов реалізації художньо-творчих компетенцій учителя музики. Зазначене

вимагає опанування здобувачами освіти методики викладання дисциплін обраної кваліфікації та практикумів із різних музично-педагогічних спеціальностей.

У результаті аналізу особливостей викладання психолого-педагогічних та спеціальних (музичних) навчальних дисциплін циклу професійної підготовки для студентів педагогічного коледжу спеціальності «Середня освіта. Музичне мистецтво» запропоновано авторський міждисциплінарний спецкурс «Методичні основи компетентнісної музично-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики», який забезпечує реалізацію освітніх завдань у процесі фахової підготовки студентів, допомагає досконало оволодіти глибокими науковими психолого-педагогічними та музично-теоретичними знаннями, практичними вміннями проведення уроків музичного мистецтва та інтегрованого курсу «Мистецтво» відповідно до діючих освітніх програм у закладах загальної середньої освіти, а також музично-виконавськими навичками.

Доведено, що вчитель музики у сучасній школі є практиком-універсалом. Складність його педагогічної діяльності полягає в тому, що за обсягом професійних завдань вона поєднує в собі декілька сфер діяльності – загальнопедагогічну, музично-педагогічну та виконавську. Зазначено, що професіограма вчителя музики відображає взаємозв'язок основних видів його музично-педагогічної діяльності, завдань, пріоритетних знань, умінь та професійних якостей особистості й визначає мету, зміст і результат підготовки студентів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший спеціаліст», кваліфікації 014 (Середня освіта. Музичне мистецтво) «вчитель музики».

У п'ятому розділі – «Організація та проведення дослідно-експериментальної роботи» – представлено програму і методику експериментального дослідження; проаналізовано результативність та ефективність дослідно-експериментальної роботи; запропоновано прогностичні напрями формування досліджуваної компетентності.

Педагогічний експеримент проводився впродовж чотирьох років (2016 – 2020) і складався із двох етапів – констатувального та формувального. Загальна кількість респондентів склала 493 особи, із них – 413 студентів, 80 – викладачів психолого-педагогічних та фахових навчальних дисциплін педагогічних коледжів, які виступили у ролі експертів з оцінки ефективності педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх учителів музики та визначення кола проблем фахової підготовки у педагогічному коледжі.

На констатувальному етапі експерименту проведено опитування викладачів, тестування контрольних та експериментальних груп, що дало

змогу встановити відсутність достовірних відмінностей між рівнями сформованості професійної компетентності майбутніх учителів музики. Мета формувального експерименту полягала в експериментальній перевірці ефективності концептуальної моделі шляхом упровадження методики формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі. Експериментальна робота здійснювалася у ході викладання музично-теоретичних дисциплін (зокрема, «Методика музичного виховання», «Музична література», «Аналіз музичних творів», «Гармонія», «Сольфеджіо» тощо); під час проведення індивідуальних занять з «Основного музичного інструменту», «Постановки голосу», «Хорового диригування»; у процесі використання елементів розробленої методики формування професійної компетентності на заняттях з «Педагогіки», «Психології», «Мистецтва», «Історії української культури»; під час викладання авторського курсу «Методичні основи компетентнісної музично-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики», а також у процесі позанавчальної гурткової роботи із студентами (заняття в різноманітних творчих колективах).

Для проведення педагогічного експерименту здійснено добір і модифікацію комплексу методик: вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокича для визначення ціннісного ставлення студентів до музично-педагогічної діяльності; «Комунікативних і організаторських здібностей» (КОЗ-2) з метою виявлення особистісних якостей, спрямованих на самовдосконалення в майбутній професійній діяльності;

У процесі дослідження розроблено авторські опитувальники та тести, а саме: 1) анкету «Учитель музики – моя професія» для перевірки рівня сформованості професійних культурологічних та аксіологічних знань і вмінь студентів, розвитку професійної самосвідомості та педагогічного мислення; 2) тести з психолого-педагогічних («Педагогіка», «Історія педагогіки», «Дидактика», «Школознавство», «Загальна психологія», «Вікова та педагогічна психологія») та спеціальних («Методика музичного виховання в закладах дошкільної освіти», «Методика музичного виховання у закладах загальної середньої освіти», «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» » та ін.) навчальних дисциплін для перевірки рівня теоретичних та професійних знань і вмінь музично-педагогічної діяльності, визначення особистої здатності студентів навчатися. Водночас проведено опитування експертів з метою оцінки ефективності педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх учителів музики та визначення кола проблем фахової підготовки у педагогічному коледжі.

Відповідно до результатів тестування визначено загальний стан сформованості професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі (табл. 1). За результатами

констатувального етапу дослідження виявлено причини, що ускладнюють формування професійної компетентності майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі: значна кількість студентів (39,8%) вважає педагогічну професію неprestижною та недостатньо оціненою на сучасному етапі суспільного розвитку; не виражена професійна мотивація студентів на початковому етапі навчання (48,7%); спостерігається незацікавленість лекційно-практичними курсами музикознавчих (14,8%) та психолого-педагогічних (24,6%) дисциплін. Описану ситуацію можна пояснити тим, що в процесі навчання студентів – майбутніх учителів музики не реалізуються міжпредметні зв'язки, не узгоджується зміст програм фахових і психолого-педагогічних дисциплін із сучасними практичними вимогами закладів загальної середньої освіти.

Таблиця 1

Розподіл студентів за рівнями сформованості професійної компетентності майбутніх учителів музики на констатувальному етапі експерименту

Критерії	Рівень професійної компетентності, %							
	Адаптивний		Репродуктивний		Конструктивний		Креативний	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Ціннісно-мотиваційний	24	23	36,3	37,7	27	26,2	12,67	13,1
Пізнавальний	17,8	17,7	38,8	38,3	23,6	24	19,8	20
Процесуальний	27,9	27,7	32	32,3	24,2	24,2	15,8	15,9
Середнє	23,2	22,9	35,6	36,3	24,8	25	16	16,3

Робота із студентами, що знаходяться на адаптивному та репродуктивному рівнях професійної компетентності, визначає потребу формування ґрунтовних музично-педагогічних знань, розвиток особистісних професійно-значущих рис та формування загалом мотивації до професійного зростання. Встановлено, що контрольна й експериментальна групи є схожими за рівнями формування професійної компетентності майбутніх учителів музики, а це обґрунтовує дотримання вимоги рівності груп для подальшої реалізації педагогічного експерименту.

На основі аналізу експертної оцінки стану фахової підготовки майбутніх учителів музики у педагогічному коледжі з'ясовано наступне: недостатня музично-виконавська підготовка студентів призводить до адаптивного рівня сформованості особистісно значущих якостей майбутніх фахівців; низька мотивація до навчальної діяльності за обраним фахом вимагає посилення ціннісних та мотиваційних орієнтирів студентів, формування впевненості у майбутній професійній самореалізації; складність в опануванні практичною музично-педагогічною діяльністю зумовлює необхідність реалізації творчого

підходу до здійснення професійної діяльності, що вимагає володіння навичками музично-педагогічної та виконавської імпровізації.

У ході експериментальної роботи розроблено та впроваджено концептуальну модель формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі. З метою перевірки ефективності зазначеної моделі проведено формувальний етап педагогічного експерименту, у межах якого апробовано авторську методику формування професійної компетентності майбутніх учителів музики з використанням компетентнісно орієнтованого навчально-методичного комплексу фахових дисциплін та авторського міждисциплінарного спецкурсу «Методичні основи компетентнісної музично-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики». Процес був керованим і здійснювався з дотриманням обґрунтованих педагогічних умов, які охоплювали *сукупність форм* (інтерактивні лекції, семінари, міждисциплінарні презентації, звітні конференції, репетиції, індивідуальна робота), *методів* (виконання професійних та комунікативних, практико орієнтованих, проблемних, практичних завдань, музично-інтерпретаційна імпровізація, фольклористичний аналіз твору, закрите оцінювання та ін.) та *засобів* (мультимедійне забезпечення (інтерактивна дошка, персональні комп'ютери та гаджети, Інтернет-підключення); хмароорієнтоване навчальне середовище; етно-культурологічна лабораторія) навчання, що забезпечили формування ціннісного ставлення до професії, професійне самовизначення та розвиток особистості майбутніх учителів музики.

На першому (інформаційно-теоретичному) етапі впровадження методики збагачено зміст фахової підготовки майбутніх учителів музики у педагогічному коледжі з урахуванням інтегративного та етнопедагогічного підходів. На рівні викладання окремих дисциплін («Педагогіка», «Психологія» (з розділами вікової та педагогічної психології), «Основи педагогічної майстерності», «Елементарна теорія музики», «Сольфеджіо», «Гармонія», «Поліфонія», «Хоровий клас та практична робота з хором», «Світова музична література», «Українська музична література», «Методика музичного виховання у закладах освіти» та ін.) забезпечено інтеграцію навчального змісту шляхом системної реалізації міждисциплінарних зв'язків, що формує у студентів професійно орієнтовані знання та вміння, забезпечує засвоєння курсів в єдиній логіці з іншими гуманітарними та соціально-економічними дисциплінами. Інтеграція здійснювалася за допомогою спеціальних фрагментів навчального змісту міждисциплінарного характеру, що пропонувалися студентам на лекціях або в процесі самостійної роботи. Спеціально сформульовані запитання та завдання проблемного характеру, а саме: підготовка портфоліо аналізу музичного твору; структурний аналіз творів

написаних у простих та багаточастинних формах та ін.; творчі роботи та дослідження (показовий теоретичний, аудіювальний і комплексний аналіз музичних творів із роз'ясненням принципів побудови й розвитку музичного твору, стильових та жанрових ознак, особливостей музичної мови твору, його художньої значущості, культурно-історичної та мистецької цінності); проекти міжпредметного змісту студентів (письмове укладання переліку творів, які опановувалися на заняттях з «Основного музичного інструменту», «Хорового диригування», «Постановки голосу» та ін.) – сприяли розумовій діяльності студентів, виводячи її на вищий творчий рівень, забезпечували моделювання характеристик професійної обізнаності особистості, розширювали діапазон наукових знань студентів, розвивали їхню пізнавальну самостійність та ініціативу, призводили до подальшого професійного самовдосконалення.

На науково-методичному етапі вдосконалено інформаційне забезпечення процесу підготовки майбутніх учителів музики до професійної діяльності через 1) створення хмароорієнтованого навчального середовища (надання відповідної навчальної інформації і вільного доступу до неї студентам з метою підвищення рівня теоретичних знань та професійного самовдосконалення); 2) організацію контролю якості знань (тематичний, модульний, підсумковий тестовий контроль); 3) упровадження авторського міждисциплінарного спецкурсу «Методичні основи компетентнісної музично-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики» – з метою орієнтації навчального процесу на розвиток творчої рефлексивної індивідуальності майбутнього вчителя музики.

Провідною формою навчання на цьому етапі визначено лабораторні заняття, які передбачали: залучення студентів до активної музично-виконавської творчості (створення хорової обробки українських народних пісень, написання музично-теоретичних анотацій до них та ін.); виконання завдань музично-інтерпретаційного характеру; розроблення конспектів занять з предметів «Музичне мистецтво» та інтегрованого курсу «Мистецтво» для учнів закладів загальної середньої освіти. Викладання передбаченого спецкурсом навчального матеріалу здійснювалося шляхом застосування інтерактивних форм і методів навчання, що забезпечувало активність учасників освітнього процесу, якісне засвоєння запропонованого матеріалу, сприяло формуванню актуальних умінь та навичок музичного навчання старшокласників, необхідних у майбутній професійній діяльності.

На процесуально-діяльнісному етапі забезпечувалося цілеспрямоване формування професійної компетентності майбутніх учителів музики (професійні знання, уміння, навички, прийоми самоосвіти в процесі вивчення як психолого-педагогічних, так і фахових дисциплін) у ході педагогічної шкільної практики, де студенти демонстрували рівень сформованості

досліджуваної компетентності, творчого застосування сучасних технологій музичної освіти учнів. Обґрунтовано, що формування професійної компетентності майбутніх учителів музики забезпечується використанням ефективних форм, технологій, методів як певної цілісності, що увиразнює послідовність і ефективність музично-педагогічної діяльності як важливої складової фахової підготовки вчителя музики. Доведено, що функцію інтеграційної ланки між музичним, психолого-педагогічним, методичним блоками підготовки виконують спецкурси, провідною характеристикою яких визначено компетентнісну зорієнтованість змісту, форм та методів викладання навчальних дисциплін.

Для визначення ефективності концептуальної моделі шляхом упровадження запропонованої методики формування професійної компетентності майбутніх учителів музики, виявлення кількісних і якісних змін у досліджуваних процесах розроблено методику контрольного етапу експерименту, яка включала проведення діагностичних зрізів за програмою констатувального етапу експерименту з використанням ідентичних йому методів, а також порівняльний аналіз результатів констатувального та контрольного діагностування за показниками розроблених критеріїв (ціннісно-мотиваційний, пізнавальний, процесуальний). Порівняння отриманих експериментальних даних подано у табл. 2.

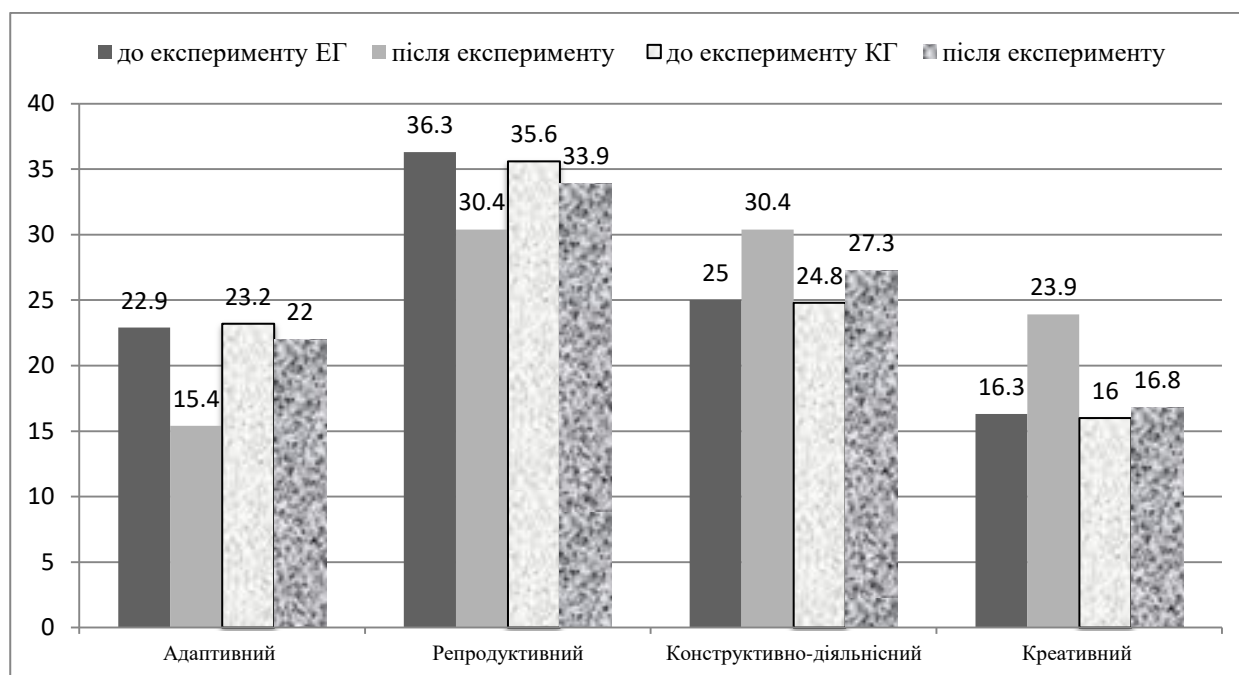
Таблиця 2

Динаміка формування професійної компетентності майбутніх учителів музики, %

Групи	Рівні професійної компетентності, %							
	Адаптивний		Репродуктивний		Конструктивний		Креативний	
	особи	%	особи	%	особи	%	особи	%
Констатувальний експеримент								
КГ	58	23,2	89	35,6	62	24,8	40	16
ЕГ	55	22,9	87	36,3	60	25	39	16,3
Формувальний експеримент								
КГ	55	22	85	27,3	68	33,9	42	16,8
ЕГ	37	15,4	73	30,4	73	30,4	57	23,9

Про ефективність концептуальної моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі свідчить позитивна динаміка рівнів формування досліджуваного явища. Виявлено зростання показників за креативним – з 7,6% до 8,5% осіб, і конструктивним рівнями – з 5,4% до 7,5% осіб, зниження за репродуктивним – з 5,9% до 7,9% осіб, та адаптивним рівнями – з 7,5% до 10% осіб. У студентів КГ такі зміни є неістотними, порівняно з показниками ЕГ: зафіксовано зростання за конструктивним та креативним рівнями з 0,8% до 1,1% осіб; зниження показників за репродуктивним та адаптивним рівнями – з

0,9% до 1,2% осіб. Загалом якісний аналіз результатів формувального етапу експерименту засвідчив позитивну динаміку формування професійної компетентності майбутніх учителів музики, що продемонстровано на рис. 2.

Рис. 2. Динаміка формування професійної компетентності майбутніх учителів музики протягом формувального експерименту

У зв'язку з тим, що точність оцінювання результатів застосування запропонованої методики формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в кількісних вимірах має дещо відносний характер та позначається випадковими помилками, для обчислення результатів експерименту було застосовано методи математичної статистики (t-критерій Стьюдента та ф-критерій кутового перетворення Фішера), що уможливило максимальне уникнення похибок в аналізі кількісних результатів.

Проведена статистична перевірка результатів експерименту свідчить про надійність і валідність одержаних на формувальному етапі змін щодо зростання рівня формування професійної компетентності майбутніх учителів музики. З'ясовано, що $\chi^2_{\text{емп}}(2,31) > \chi^2_{\text{кр}}(1,64)$ для коефіцієнтів значущості 0,01, що підтвердило припущення про не випадковість вищих показників рівнів формування досліджуваного феномену в експериментальній групі, порівняно з контрольною, та прогнозованість позитивного результату внаслідок реалізації в освітньому процесі спроектованої концептуальної моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів музики у процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі.

Зазначене засвідчує: формування у респондентів спонукальних мотивів і ціннісних орієнтацій щодо оволодіння професійною діяльністю, розуміння

сутності, особливостей та вимог до неї; здатність до творчого впровадження ефективних освітніх технологій; сформованість емоційно-вольової сфери музично-педагогічної діяльності. Доведено, що майбутній учитель музики має володіти не тільки системою зазначених якостей, знань, умінь, навичок, які складають його професійну компетентність, але й характеризуватися їх гармонічним поєднанням, що забезпечується особистісним розвитком фахівця в процесі мистецької самоосвіти.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та вмотивовано методичні основи формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі, що конкретизовано у спроектованій, науково обґрунтованій та експериментально перевіреній концептуальній моделі формування досліджуваного феномена.

1. У результаті здійсненого аналізу феномена компетентності в контексті сучасної освітньої парадигми обґрунтовано теоретичні засади, концепції та моделі її формування. Визначено провідні методологічні підходи (системний, компетентнісний, особистісно орієнтований, діяльнісний, полісуб'єктний, аксіологічний, акмеологічний, антропоцентричний, культурологічний, етнопедагогічний, інтегративний) та принципи (загальнодидактичні, розвитку, цілісності, варіативності, культуровідповідності, гнучкості, урахування особистісного досвіду) формування професійної компетентності майбутніх учителів музики у педагогічному коледжі. Доведено значущість етнопедагогічного, культурологічного та інтегративного підходів для формування досліджуваної компетентності.

Зазначено, що практична діяльність майбутнього вчителя музики передбачає використання досягнень психолого-педагогічної науки та педагогічного досвіду, а формування професійної компетентності майбутніх фахівців має бути спрямованим на підготовку конкурентоспроможних на ринку праці випускників, здатних до успішної професійної діяльності на рівні національних та світових стандартів, вирішення пізнавальних, комунікативних, організаційних та інших завдань, спроможних до постійного професійного зростання, професійної мобільності.

2. З'ясовано сутність та зміст базових понять дослідження «професійна компетентність», «професійна компетентність учителя музики», «фахова підготовка», «педагогічний коледж» у контексті досліджуваної проблеми. Установлено, що професійна компетентність учителя музики – це інтегративне особистісне утворення, що поєднує професійні знання, уміння, навички та професійно важливі якості педагога (високий рівень професійно-

педагогічної підготовки, інтерес до педагогічної діяльності, любов до дітей, педагогічний такт, мислення, прагнення до педагогічної творчості, культура і виразність мови та ін.) і забезпечує реалізацію ним професійних функцій на засадах особистісно орієнтованого підходу з використанням інноваційних методів навчання.

Доведено, що професійна компетентність вчителя музики включає функціонально пов'язані між собою компоненти: мотиваційний (сукупність мотивів, адекватних цілям і завданням учителя); когнітивний (сукупність мистецтвознавчих й естетичних знань та уявлень); операційний (сукупність умінь і навичок практичного вирішення завдань, принципи та підходи до викладання); особистісний (сукупність важливих особистісних якостей); рефлексивний (сукупність здібностей аналізувати, оцінювати власну діяльність).

Визначено, що формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі є складним цілеспрямованим педагогічним процесом професійного становлення педагога шляхом створення і насичення інформаційно-освітнього освітнього середовища інноваційним змістом з вибором форм, методів, засобів, адаптованих до вимог сучасного суспільства.

3. У результаті компаративного аналізу досвіду фахової підготовки майбутніх учителів музики у зарубіжних країнах (Польща, Франція, Великобританія, Німеччина, Італія, Норвегія, Швеція, Фінляндія та ін.), виявлено, що пріоритетність підготовки компетентних фахівців, які орієнтуються в суміжних галузях діяльності, визначається їхньою здатністю до постійного професійного зростання, самовдосконалення та самореалізації, ефективного застосування інновацій.

Проведений порівняльно-педагогічний аналіз уможлиблює виокремлення тенденцій музичної освіти у зарубіжних країнах: глобалізації; інтеграції; усвідомлення потреби нової гуманістичної парадигми освіти, мультикультурності музичної освіти; забезпечення неперервності освіти, що є рушійною силою освітніх змін загалом. Встановлено, що виявлені тенденції музичної освіти у зарубіжних країнах певною мірою репрезентовані у вітчизняній системі фахової підготовки майбутніх учителів музики і впливають на процес її модернізації.

4. Спроектовано систему критеріїв (ціннісно-мотиваційний, пізнавальний, процесуальний) з відповідними показниками оцінювання рівнів формування досліджуваної компетентності майбутніх учителів музики (наявність методичної спрямованості (мотиви, потреби, ціннісні орієнтири) та прагнення до ефективного оволодіння фаховими знаннями, уміннями й навичками; сформованість установки на вдосконалення музично-педагогічної

діяльності; володіння вміннями планувати музично-педагогічний результат та здійснювати музично-інтерпретаційну імпровізацію; розвиненість креативності). На основі означених критеріїв та показників охарактеризовано рівні (адаптивний, репродуктивний, конструктивний, креативний) формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі.

5. Обґрунтовано авторську концептуальну модель формування досліджуваної компетентності, яка складається з чотирьох принципових блоків (концептуально-цільового, змістовно-організаційного, методичного та результативно-прогностичного) і розглядається як єдина система, що спрямована на максимальну актуалізацію і реалізацію особистісних функцій майбутніх фахівців у педагогічному процесі формування професійної компетентності.

Педагогічні умови визначено як суттєві внутрішні і зовнішні впливи, чинники, фактори, цілеспрямований відбір і застосування сукупності заходів, від наявності яких, їхньої реалізації значною мірою залежить ефективність формування досліджуваного феномену.

На підставі проведеного аналізу наукових праць, з урахуванням специфіки фахової підготовки майбутніх учителів музики у педагогічному коледжі, окреслено систему загальних педагогічних умов, які сприяють формуванню їх професійної компетентності: посилення мотивації студентів до формування власної професійної компетентності; удосконалення змісту фахової підготовки у педагогічному коледжі; запровадження завдань практикоорієнтованого змісту під час педагогічної практики та використання розвивального потенціалу проєктного навчання; стимулювання творчої активності і самостійності студентів у музично-педагогічній діяльності та ін..

З метою визначення необхідних та достатніх для ефективного формування професійної компетентності майбутніх учителів музики педагогічних умов проведено їх експертне оцінювання та обґрунтовано результативний комплекс: інтеграція та оновлення змісту фахової підготовки; використання інтерактивних форм та методів навчання, спрямованих на формування професійної компетентності майбутніх учителів музики; створення компетентнісно зорієнтованого інформаційно-освітнього середовища, яке забезпечує формування фахових компетентностей.

6. Розроблено навчально-методичне забезпечення процесу формування професійної компетентності студентів педагогічного коледжу, що навчаються за спеціальністю «Середня освіта. Музичне мистецтво» (авторський міждисциплінарний спецкурс «Методичні основи компетентнісної музично-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики»; окремі структурні компоненти навчальних програм з психолого-педагогічних («Педагогіка»,

«Історія педагогіки», «Дидактика», «Школознавство», «Загальна психологія», «Вікова та педагогічна психологія») та спеціальних («Методика музичного виховання в закладах дошкільної освіти», «Методика музичного виховання у закладах загальної середньої освіти», «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» та ін.) навчальних дисциплін. Водночас було застосовано опитування експертів з метою оцінки ефективності педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх учителів музики та визначення кола проблем фахової підготовки у педагогічному коледжі.

Доведено важливість упровадження авторського міждисциплінарного спецкурсу «Методичні основи компетентнісної музично-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики», який забезпечує реалізацію освітніх завдань у процесі фахової підготовки студентів, допомагає досконало оволодіти глибокими науковими психолого-педагогічними та музично-теоретичними знаннями, музично-виконавськими навичками, практичними вміннями проведення уроків музичного мистецтва та інтегрованого курсу «Мистецтво» відповідно до сучасних освітніх програм у закладах загальної середньої освіти.

7. Експериментально перевірено ефективність концептуальної моделі шляхом реалізації методики формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі, упровадження якої передбачало три послідовних етапи: 1) інформаційно-теоретичного (збагачено зміст фахової підготовки майбутніх фахівців з урахуванням інтегративного та етнопедагогічного підходів); 2) науково-методичного (вдосконалено інформаційне забезпечення процесу фахової підготовки майбутніх учителів музики до професійної діяльності через створення хмароорієнтованого навчального середовища, організацію контролю якості знань (тематичний, модульний, підсумковий тестовий контроль) та впровадження авторського міждисциплінарного спецкурсу «Методичні основи компетентнісної музично-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики»); 3) процесуально-діяльнісного (цілеспрямоване формування професійної компетентності майбутніх учителів музики у ході педагогічної шкільної практики засобами сучасних технологій музичної освіти учнів).

Якісний аналіз результатів формувального експерименту засвідчив позитивну динаміку конструктивного та креативного рівнів формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі. Опрацьовані за допомогою методів математичної статистики (t-критерій Стюдента та ф-критерій кутового перетворення Фішера) узагальнені експериментальні дані продемонстрували суттєві відмінності між показниками контрольних та експериментальних груп.

Проведена статистична перевірка результатів експерименту свідчить про надійність і валідність одержаних на формувальному етапі змін із зростання рівня формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі ($\chi^2_{\text{емп}}(2,31) > \chi^2_{\text{кр}}(1,64)$ для коефіцієнтів значущості 0,01). Це визначає ефективність реалізованої на формувальному етапі експерименту концептуальної моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі.

Проведене дослідження не вичерпує окресленої проблеми. Подальшого вивчення потребує варіативна складова освітніх програм підготовки студентів спеціальності «Середня освіта. Музичне мистецтво», що сприятиме ефективності формування професійної компетентності фахівців.

Перспективним вбачаємо подальше дослідження напрямів реалізації компетентнісного та інтегративного підходів до фахової підготовки майбутніх учителів мистецького циклу, наукові розвідки щодо організації моніторингу якості фахової підготовки вчителів у педагогічних коледжах, системного формування готовності майбутніх фахівців до різних видів професійної діяльності, порівняльно-педагогічний аналіз підготовки майбутніх учителів музики в Україні та зарубіжних країнах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

(у тому числі ті, які індексуються в науко-метричних базах)

1. Мороз, М. О. 2020. *Формування професійної компетентності майбутнього вчителя музики в умовах педагогічного коледжу: теорія і практика* [монографія]. Вінниця: ТОВ «Твори». 476 с.
2. Мороз, М. О. 2016. Роль духовної спадщини українського козацтва у формуванні національної свідомості студентської молоді. *Проблеми освіти: Наук-метод. збірник*. Київ. Вип. 86. С. 398-404.
3. Мороз, М. О. 2016. Теоретичні основи компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутнього вчителя музики. *Нові технології навчання: Наук-метод. збірник*. Київ. Вип. 89. Частина 2. С. 136-142.
4. Мороз, М. О. 2017. Інтеграційні тенденції в сучасній практиці вітчизняної та зарубіжної освітніх систем: ретроспективний огляд. *Проблеми освіти: Збірник наукових праць*. Житомир. Вип. 87. С. 196-203.
5. Мороз, М. О. 2018. Методологічні підходи формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в педагогічному коледжі. *Инновационная наука, образование, производство и транспорт: Юриспруденция, образование и воспитание, физическое воспитание и спорт,*

философия, литература и лингвистика [монографія]. Одесса: КУПРИЕНКО СВ. № 1. С. 98-107.

6. Мороз, М. О. 2018. Сутність та структура професійної компетентності вчителя музики. *Проблеми освіти: Збірник наукових праць*. Київ. Вип. 90. С. 178-184.

7. Мороз, М. О. 2018. Формування професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі (на прикладі вивчення окремих дисциплін музично-теоретичного циклу). *Научный взгляд в будущее*. Одесса: КУПРИЕНКО СВ. Вып. 11. Том 2. С. 44-50. (DOI: 10.30888/2415-7538.2018-11-02)

8. Мороз, М. О. 2018. Професійна компетентність майбутнього вчителя музики: семантичний аналіз поняття. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : науковий журнал. Педагогічні науки*. Житомир: Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка. Вип. 4 (95). С. 117-125.

9. Мороз, М. О. 2018. Історико-теоретичний огляд особливостей впровадження інтеграційних підходів до вітчизняної та зарубіжної освітніх систем. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: збірник наукових праць*. Київ: Вид-во НПУ імені М. Драгоманова. Вип. 31 (41). С. 49-54.

10. Мороз, М. 2018. Особливості здійснення фахової підготовки майбутніх учителів музики в закладах вищої освіти України та Польщі: порівняльний аналіз. *Українська полоністика*. Житомир – Bydgoszcz. Вип. 15. С. 146-156.

11. Мороз, М. О. 2018. Особливості здійснення фахової підготовки майбутніх учителів музики в педагогічному коледжі в контексті Закону України «Про вищу освіту». *Андрагогічний вісник*. Житомир: Вид. ЖДУ ім. І. Франка. Вип. 9. С. 87-95.

12. Мороз, М. 2019. Ціннісно-особистісний критерій професійної компетентності майбутніх учителів музики як об'єкт педагогічного дослідження. *Нові технології навчання: Збірник наукових праць*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. Вип. 92. С. 215-221.

13. Мороз, М. О. 2019. Структурно-компонентний аналіз професійної компетентності вчителя музики. *Андрагогічний вісник*. Житомир: Вид. ЖДУ ім. І. Франка. Вип. 10. С. 73-86. (URL http://library.zu.edu.ua/andragogichnyi_visnyk.html)

14. Мороз, М. 2020. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів музики. *Нові технології навчання: Збірник наукових праць*. Київ. Вип. 94. С. 249-254

15. Moroz Mayya. 2014. Polyart education as perspective tendency of improvement of vocational training of future teachers of the art and aesthetic cycle. *Scientific enquiry in the contemporary world : theoretical basics and innovative approach*. vol. 2. Humanities and social sciences Economics, Psychology and pedagogics – B&M Publishing San Francisco, California, USA. P. 188-193. (DOI: 10.15350/L_26/3_2).

16. Мороз, М. О. 2018. Креативність як складова професійної компетентності майбутніх учителів музики. «*Modern scientific researches*». – Yolnat PE, Minsk, Belarus. – Issue # 4, Vol. 2. May, 2018. С. 56-63. (DOI: 10.30889/2523-4692; DOI:10/30889/2523-4692.2018-04-02-031)

17. Мороз, М. О. 2018. Формування креативності майбутніх учителів музики: історико-філософський аспект. «*The Second International scientific congress of scientists of Europe*». *Proceedings of the II International Scientific Forum of Scientists "East–West"* (May 10-11, 2018). Premier Publishing s.r.o. Vienna, Austria. P. 509-528.

18. Мороз, М. О. 2019. Теоретичні аспекти формування професійної компетентності вчителя музики в процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі. *Almanahul SWorld: Международное периодическое научное издание*. Молдова. Вип. 1. С. 89-98.

19. Мороз, М. О. 2018. Культурологічний та етнопедагогічний підхід як теоретико-методологічна основа стратегії формування професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки. *Science and society. Proceedings of the 8th International conference*. Accent Graphics Communications & Publishing. Hamilton, Canada. P. 228-234.

20. Мороз, М. О. 2018. Професійна компетентність учителя: вітчизняний та зарубіжний досвід дослідження. *The 6th International youth conference «Perspectives of science and education»* (December 14, 2018) SLOVO\WORD, New York, USA. P. 423-430.

Опубліковані праці апробаційного характеру

21. Мороз, М. О. 2016. Філософсько-культурологічні аспекти процесу професійної соціалізації студентів. Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи». Умань, 6-7 жовтня 2016 р.

22. Мороз, М. 2016. Проблеми формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів мистецьких дисциплін. II Всеукраїнський науково-практичний семінар «Культуромовна особистість фахівця у ХХІ столітті». Суми. 3 грудня 2016 р.

23. Мороз, М. 2017. Перспективи реалізації тенденції поліхудожньої освіти в професійній підготовці майбутніх учителів музики. Академічна культура

дослідника в освітньому просторі: збірник матеріалів Першої усеукраїнської науково-практичної конференції. Суми: Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка. 18 травня 2017 р. С. 140-144.

24. Мороз, М. О. 2020. *Творчо-діяльнісний компонент професійної компетентності майбутніх учителів музики: науково-педагогічне дослідження*. Формування професійно-ціннісних орієнтацій студентів у процесі освітньої діяльності коледжу: Зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. К. С. 63-67.

25. Мороз, М. 2018. *Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів музики*. Актуальні проблеми вищої професійної освіти України: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. К. : НАУ, 20 березня 2018 р. С. 101-102.

26. Мороз, М. О. 2019. *Критеріально-рівневий аналіз професійної компетентності майбутніх учителів музики*. Modern educational space: the transformation of national models in terms of integration: Conference Proceedings, October 25, 2019. Leipzig: Baltija Publishing. P. 130-134.

27. Мороз, М. О. 2019. *Особливості формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі*. Формування ключових і предметних компетентностей засобами сучасних освітніх технологій: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 90-річчю Криворізького державного педагогічного університету та 60-річчю психолого-педагогічного факультету (спеціальності Початкова освіта). Кривий Ріг: КДПУ. 21 листопада 2019 р. С. 195-199.

28. Мороз, М. О. 2019. *Критерії професійної компетентності майбутніх учителів музики як об'єкт педагогічного дослідження*. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні. Матеріали XXI Міжнародної науково-практичної конференції. Житомир, 21-22 листопада 2019 р.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

29. Мороз, М. О. 2015. *Використання комплексу фізичних вправ у практичній роботі з молоддю з обмеженими фізичними можливостями*. В Г. В. Давиденко, ред.: Інклюзивне навчання осіб з інвалідністю у системі вищої освіти України: [монографія]. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», С. 60-70.

30. Мороз, М. О. 2015. *Елементарна теорія музики : навчально-методичний посібник*. Вінниця, ТОВ «Нілан – ЛТД». 184 с.

31. Мороз, М. О. 2019. *Професіограма вчителя музики: науково-теоретичний підхід*. В: О. А. Дубасенюк, ред. Професіографічний підхід у системі вищої освіти [монографія]. Житомир: Вид. О.О. Євенок. С. 175-192.

32. Мороз, М. О. 2019. *Елементарна теорія музики*: навчально-методичний посібник. 2-ге вид., переробл. та доповн. Одеса: КУПРІЄНКО СВ. 183 с.

АНОТАЦІЇ

Мороз М. О. Теоретичні та методичні основи формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Житомирський державний університет імені Івана Франка. – Житомир, 2020.

У дисертації досліджено проблему формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі. Обґрунтовано теоретико-методологічні (концепції, підходи, засади, базові поняття) та методичні (принципи, педагогічні умови, методика) основи.

Виявлено різноманітність підходів до фахової підготовки майбутніх учителів музики у зарубіжних країнах (Польща, Франція, Великобританія, Німеччина, Італія, Норвегія, Швеція, Фінляндія та ін.) на основі провідних тенденцій: глобалізації та інтеграції, мультикультурності та неперервності музичної освіти.

Обґрунтовано авторську концептуальну модель (у єдності концептуально-цільового, змістово-організаційного, методичного, результативно-прогностичного блоків) та педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі.

Визначено систему критеріїв (ціннісно-мотиваційний, пізнавальний, процесуальний) та показників оцінювання рівнів формування досліджуваної компетентності майбутніх учителів музики (адаптивний, репродуктивний, конструктивний, креативний).

Розроблено та експериментально перевірено ефективність концептуальної моделі шляхом реалізації методики формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі, що складається із трьох послідовних етапів: інформаційно-теоретичного, науково-методичного та процесуально-діяльнісного. Упроваджено навчально-методичний комплекс.

Ключові слова: професійна компетентність, учитель музики, фахова підготовка, педагогічний коледж, концептуальна модель формування професійної компетентності, мистецька освіта, музично-педагогічна діяльність.

Мороз М. А. Теоретические и методические основы формирования профессиональной компетентности будущих учителей музыки в процессе профессиональной подготовки в педагогическом колледже. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко. – Житомир, 2020.

В диссертации представлены результаты исследования проблемы формирования профессиональной компетентности будущих учителей музыки в процессе профессиональной подготовки в педагогическом колледже. Обоснованы теоретико-методологические (концепции, подходы, идеи, принципы) и методические (принципы, педагогические условия, методика) основы исследования.

Выявлено разнообразие подходов к профессиональной подготовке будущих учителей музыки в зарубежных странах (Польша, Франция, Великобритания, Германия, Италия, Норвегия, Швеция, Финляндия и др.) на основе ведущих тенденций: глобализации, интеграции, мультикультурности и непрерывности музыкального образования.

Обоснована авторская концептуальная модель (в единстве концептуально-целевого, содержательно-организационного, методического, результативно-прогностического блоков) и педагогические условия формирования профессиональной компетентности будущих учителей музыки в процессе профессиональной подготовки в педагогическом колледже.

Определена система критериев (ценностно-мотивационный, познавательный, процессуальный) и показателей оценки уровней формирования исследуемой компетентности будущих учителей музыки (адаптивный, репродуктивный, конструктивный, креативный).

Разработана и экспериментально подтверждена эффективность концептуальной модели путем внедрения методики формирования профессиональной компетентности будущих учителей музыки в процессе профессиональной подготовки в педагогическом колледже, которая состоит из трех последовательных этапов: информационно-теоретического, научно-методического и процессуального. В образовательный процесс колледжа внедрен учебно-методический комплекс.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, учитель музыки, профессиональная подготовка, педагогический колледж, концептуальная модель формирования профессиональной компетентности, художественное образование, музыкально-педагогическая деятельность.

Moroz M. O. Theoretical and Methodical Bases of Formation of Professional Competence of Future Teachers of Music in the Process of Professional Training in Pedagogical College. – Manuscript copyright.

The dissertation on acquiring of a scientific degree of the doctor of pedagogical sciences on a specialty 13.00.04 Theory and methods of professional education. – Zhytomyr Ivan Franko State University. – Zhytomyr, 2020.

The dissertation investigates the problem of formation of professional competence of future music teachers in the process of professional training in the pedagogical college. Theoretical (concepts, ideas, principles) and methodical (approaches, principles, methods) bases are substantiated.

It is proved that the practical activity of the future music teacher involves the use of psychological and pedagogical science and pedagogical experience, and the formation of professional competence of future professionals should be aimed at training competitive graduates in the labor market, capable of successful professional activity at national and world standards, communicative, organizational, moral and other tasks capable of constant professional growth, professional mobility.

As a result of theoretical analysis of the problem, the essence of the basic concepts of research «professional competence», «professional competence of a music teacher», «professional training», «pedagogical college» was clarified, which allowed the formation of the author's interpretation of the concept personal characteristics and qualities based on a set of theoretical knowledge, practical skills, experience in the field of art (as well as psychological and pedagogical field), values – of personality and is an indicator of the ability to creative innovation and pedagogical activities on an integrative and ethnocultural basis.

A set of basic scientific approaches to the formation of professional competence of future music teachers, which are interconnected and fundamental to the presented research, namely: systematic, competence, personality-oriented, activity, polysubjective, axiological, acmeological, anthropocentric, culturological integrative. Taking into account the proposed approaches to the formation of professional competence of future music teachers will achieve the expected result, namely: the formed professional competence of future professionals, which will contribute to the creative realization of personal potential, creative implementation and implementation of innovative educational technologies in the future. The importance of ethnopedagogical and integrative approaches to the formation of professional competence of future music teachers is outlined.

As a result of a comparative analysis of the experience of professional training of future music teachers in foreign countries (Poland, France, Great Britain, Germany, Italy, Norway, Sweden, Finland, etc.), it was found that the priority of

training competent specialists in related fields is determined by their ability to continuous professional growth, self-improvement and self-realization, effective application of innovations.

The conducted comparative and pedagogical analysis makes it possible to identify trends in music education in foreign countries: globalization; integration; awareness of the need for a new humanistic paradigm of education, multiculturalism of music education; ensuring continuity of education, which is the driving force of educational change in general. It is established that the revealed tendencies of music education in foreign countries are to some extent represented in the domestic system of professional training of future music teachers and influence the process of its modernization.

Consideration of the national experience of modernization of education in general and music-pedagogical, in particular, shows that the content of professional training of future music teachers in the country is due to the need to form a specialist who can primarily solve typical professional problems in organizing and implementing the educational process in preschool and general secondary education. In the process of music-pedagogical training the formation of professional competence of future specialists is carried out on the basis of acquiring a set of knowledge, skills and abilities to understand modern problems of methodology and methods of teaching music. The main task of a music teacher in Ukraine is to form a comprehensively developed personality of the student. Therefore, the teacher is required to be professionally competent, to have a clearly defined life position, professional and value orientations, to be responsible, socially active and purposeful, ready to carry out professional activities, to be aware of their own responsibility for teaching and educating the younger generation.

A system of criteria (value-motivational, cognitive, procedural) with appropriate indicators for assessing the levels of research competence of future music teachers (the presence of methodological orientation (motives, needs, value orientations) and the desire to effectively master professional knowledge, skills and abilities; improvement of musical and pedagogical activity; possession of skills to plan musical and pedagogical result and carry out musical and pedagogical improvisation; development of creativity). On the basis of the specified criteria and indicators levels (adaptive, reproductive, constructive-activity, creative) formation of professional competence of future teachers of music in the course of professional preparation in pedagogical college are characterized.

The author's conceptual model of formation of the researched competence is substantiated, which consists of four basic blocks (conceptual-target, content-organizational, methodical and result-prognostic) and is considered as the only system directed on the maximum actualization and realization of specializations

professional competence. The system of pedagogical conditions that ensure the effectiveness of the formation of professional competence of future music teachers in the process of professional training is determined: professional and pedagogical orientation of the teaching process; use of interactive forms and methods of teaching; creation of a professionally-oriented information educational environment close to the real educational process of the school.

The educational and methodical support of the process of formation of professional competence of students of pedagogical college, studying in the specialty «Secondary education (author's interdisciplinary special course «Methodical bases of competence musical and pedagogical preparation of the future music teacher»; separate structural components of educational programs on psychological and pedagogical «Pedagogy», «History of pedagogy», «Didactics», «School studies», «General psychology», «Age and pedagogical psychology») and special («Methods of music education in preschool education», «Methods of music education in general secondary education», «Methods of teaching an integrated course «Art»», etc.) disciplines. At the same time, a survey of experts was used to assess the effectiveness of pedagogical conditions for the formation of professional competence of future music teachers and determine the range of problems of professional training in pedagogical college.

The importance of introduction of the author's interdisciplinary special course «Methodical bases of musical competence and pedagogical preparation of the future music teacher» which provides realization of educational tasks in the course of professional preparation of students, helps to master deep scientific psychological-pedagogical and musical-theoretical practical knowledge, musically is proved. skills of conducting music lessons and integrated course «Art» in accordance with modern educational programs in general secondary education.

The effectiveness of the conceptual model was experimentally tested by implementing the method of forming the professional competence of future music teachers in the process of professional training in the pedagogical college, the introduction of which involved three successive stages: 1) information-theoretical (enriched the content of professional training of future specialists); scientific and methodical (improved information support of the process of professional training of future music teachers for professional activities through the creation of cloud-based learning environment, organization of quality control of knowledge (thematic, modular, final test control) and introduction of author's interdisciplinary special course «Methodical bases of competent music teacher training music»; 3) procedural-purposeful formation of professional competence of future music teachers in the course of pedagogical school practice means we have modern technologies of music education of students). Analysis of the results of the formative stage of the experiment showed the effectiveness of the author's

conceptual model and the positive dynamics of creative and design-activity levels of professional competence of students of experimental groups, which confirms the statistical reliability of the tested at the formative stage of conceptual model of professional competence in teaching music teachers.

This indicates: the formation of respondents' motivations and values for mastering professional activities, understanding the essence, features and requirements for it; ability to creatively implement effective educational technologies; formation of emotional and volitional involvement in music and pedagogical activities. It is proved that the future music teacher must have not only a system of these qualities, knowledge, skills, abilities that make up his professional competence, but also be characterized by their harmonious combination, which is ensured by personal development in the process of artistic self-education.

The study does not exhaust the outlined problem. Further study requires a variable component of educational programs for students majoring in «Secondary education. Musical art», which will contribute to the effectiveness of the formation of professional competence of specialists.

We see as promising further research in the areas of competence and integrative approaches to professional training of future music teachers, scientific research on monitoring the quality of professional training of music teachers in pedagogical colleges, systematic formation of readiness of future professionals for various professional activities, and comparative pedagogical analysis of future training of music teachers in Ukraine and foreign countries.

Key words: professional competence, music teacher, professional training, pedagogical college, conceptual model of professional competence formation, art education, music-pedagogical activity.